كوپ ەل قايراتكەرلەرى ٴۇن قاتىپ، جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋدى ساياسيلاندىرۋعا قارسى شىقتى

□ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ تىلشىلەرى

كوپ ەلدىڭ ٴمانساپتىلارى، وقىمىستىلارى جانە ماماندارى قاتارلىلار جۋىقتا تۇرلىشە تاسىلمەن ٴۇن قاتىپ، جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ ماسەلەسىن ساياسيلاندىرۋعا قارسى شىعىپ، دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۇيىمىن كەلەسى كەزەڭدەگى ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ قىزمەتىندە تەكسەرۋ كولەمىن كەڭەيتۋگە ۇندەدى. ولار بىلاي دەپ قارادى: ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ قىزمەتى ساياسي ايىپتاۋ بولماي، قايتا فاكت پەن شىندىق نەگىزىندە بولۋعا ٴتيىس.

ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ تۋرالى زەرتتەۋلەردى ساياسيلاندىرۋعا قارسى شىقتى

كۋبانىڭ سىرتقى ىستەر مينيسترى رودريگەس 8 ـ ايدىڭ 10 ـ كۇنى جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ ماسەلەسىن ساياسيلاندىرۋعا جانە ودان پايدالانىپ بىرەۋدىڭ اتىنا داق سالۋعا قارسى تۇراتىندىعىن ٴبىلدىردى. رودريگەس قوعامدىق قارىم ـ قاتىناس مەديا تۋيتتەرىندە جازىلىم جاريالاپ بىلاي دەدى: كۋبا حالقارالىق قوعامدى سەلبەستىك پەن ىنتىماقتى كۇشەيتۋگە، جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ تۋرالى زەرتتەۋلەردى ساياسيلاندىرۋدان، ارنايى بىرەۋگە قاراتۋدان، ودان پايدالانىپ بىرەۋدىڭ اتىنا داق سالۋدان باس تارتۋعا ۇندەيدى.

شىعىس وڭتۇستىك ازيا ەلدەرى وداعى حاتشىلار باسقارماسىنىڭ ورىنباسار باس حاتشىسى كاڭ فۋ تاياۋدا اۋتورلى ماقالاسىندا بىلاي دەدى: ىندەت تۋىلعان العاشقى كەزدە، ٴىشىنارا ەلدەردە ىندەتتى ساياسيلاندىرۋ، ۆيرۋستى بىرەۋگە تاۋەلدى ەتۋ جاعدايى ٴورىس ٴسۇردى، ٴتيپتى قالانى جابۋ، ۆاكسينا ەگۋ سياقتى شارالار دا ساياسي ماقسات دەپ قارالدى، اۋەلى وعان كوپتەگەن قاسكۇنەمدىك سىڭاي ارالاستى. ٴبىر جىلدان استام ۋاقىت وتسە دە مۇنداي سىڭايلار ٴالى كۇڭگە قۇلاقتان كەتەر ەمەس. ٴتىپتى جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ ورەسكەل ساياسيلاندىرىلىپ، تىكەلەي وشپەندىلىكپەن قىلمىس وتكىزۋلەردىڭ كوبەيۋىنە اپارىپ سوقتى.

وڭتۇستىك افريكانىڭ بيلىك باسىنداعى پارتياسى افريكا حالىق كونگرەسى وتكەن ايدىڭ سوڭىندا قوعامدىق قارىم ـ قاتىناس مەديا تۋيتتەرىندە مالىمدەمە جاريالاپ: افريكا حالىق كونگرەسى علمي جولمەن ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ قىزمەتىن قولدايدى، ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ ماسەلەسىن ساياسيلاندىرۋ ارەكەتىن جازعىرادى، ـ دەدى.

سيريا زۇڭتۇڭىنىڭ سياسات جانە اقپارات اقىلشىسى بۇسەينا شابان تاياۋدا شينحۋا اگەنتتىگى ٴتىلشىسىنىڭ سۇحباتىن قابىلداعاندا، امەريكا سياقتى باتىس ەلدەرىنىڭ جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋدى ساياسيلاندىرعان قىلعى "اۋقىمعا مۇلدە ۇيلەسپەيدى"، ونىڭ ۇستىنە مۇنى "حالقارالىق قوعام مويىندامايدى"، ـ دەدى.

مالديۆتىڭ اقپارات قۇرالى قىزمەتكەرى حامدان شاكير 8 ـ ايدىڭ 8 ـ كۇنى "مالديۆ جاڭالىقتارى سايتىندا" ماقالا جاريالاپ: امەريكانىڭ جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ جاعىنداعى ساياسيلانعان جانە علمي شىندىقتان بەت بۇرعان ارەكەتى بۇكىلدەي مورالسىزدىقپەن "پالەنى باسقاعا جابۋ"، مۇنداعى ماقسات ونىڭ ٴوز حالقىنىڭ ٴومىرىن قورعاي الماعاندىعى، ٴوز ەلىنىڭ ىندەت جاعدايىن تىزگىندەي الماعاندىعى ٴۇشىن جاۋاپكەرشىلىكتەن ات ـ تونىن الا قاشۋ، ـ دەپ اتاپ كورسەتتى.

8 ـ ايدىڭ 2 ـ كۇنى دۇنيە جۇزىندەگى 100دەن استام مەملەكەت پەن وڭىردەن 300دەن استام ساياسي پارتيا، قوعامدىق ۇيىم جانە اقىلماندار قويماسى دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۇيىمىنىڭ حاتشىلار باسقارماسىنا «بىرلەسكەن مالىمدەمە» تاپسىرىپ، جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋسى ادامزات ٴومىرىنىڭ حاۋىپسىزدىگى مەن دەنساۋلىعىنا اۋىر قاتەر ٴتوندىرىپ وتىرعان جاعدايدا، حالقارالىق قوعامنىڭ ىندەتكە قارسى اتتانۋ سەلبەستىگىن كۇشەيتۋى قاجەتتىلىگىن باسا دارىپتەپ، دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۇيىمىن بۇكىل الەمدە جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ تۋرالى زەرتتەۋلەردى وبيەكتيۆ، ٴادىل تۇردە ورىستەتۋگە ۇندەپ، ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ ماسەلەسىن ساياسيلاندىرۋعا باتىل قارسى تۇردى.

ەگيپەتتىڭ جۇڭگودا تۇراتىن بۇرىنعى باس ەلشىسى الي سيفني تاياۋدا كايىردا شينحۋا اگەنتتىگى ٴتىلشىسىنىڭ سۇحباتىن قابىلداعاندا مىنالاردى ٴبىلدىردى: امەريكانىڭ قىسىم كورسەتۋى مەن كەدەرگىلىك جاساۋىندا، دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۇيىمىنىڭ جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋسىنىڭ تەگىن انىقتاۋ قىزمەتىنە ساياسيلاندىرۋدىڭ قارا بۇلتى ٴۇيىرىلدى. دۇنيە جۇزىلىك دەنساۋلىق ساقتاۋ ۇيىمىنىڭ حاتشىلار باسقارماسى جۋىقتا ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ تۋرالى ورتاعا قويعان ەكىنشى ساتىداعى قىزمەت جوسپارى، باستىسى، كەيبىر ٴبىرى ەلدەردىڭ قىسىمىنان، سونداي ـ اق كەيبىر ساياسيلاندىرۋ فاكتورلارىن ويلاستىرۋىنان بولىپ وتىر.

ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋدا، ٴسوز جوق، فاكتىنى نەگىز ەتۋ كەرەك

مالتانىڭ سىرتقى ىستەر مينيسترى ەۆالەست بارتول تاياۋدا شينحۋا اگەنتتىگى ٴتىلشىسىنىڭ ارناۋلى سۇحباتىن قابىلداعاندا بىلاي دەدى: "ٴبىزدىڭ جاۋىمىز ٴبىر ـ ٴبىرىمىز ەمەس، قايتا جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋس. ٴبىز ىندەتتىڭ نەلىكتەن تۋىلعاندىعىنا جانە قالاي تۋىلعاندىعىنا كوز جەتكىزۋىمىز كەرەك، ٴبىراق بۇنىڭ بارلىعى فاكتىنى نەگىز ەتۋگە ٴتيىس. ٴبىز الەۋمەتتىك سالاماتتىقتى جەلەۋ ەتىپ ساياسي ويىنمەن اينالىسپاۋىمىز كەرەك".

مالديۆتىڭ اقپارات قۇرالى قىزمەتكەرى حامدان شاكير ماقالاسىندا رەيتەر اگەنتتىگىنىڭ يسپانيا، يتاليا عالىمدارىنىڭ قاتىستى زەرتتەۋلەرى جونىندەگى حابارلارىن، سونداي ـ اق امەريكا قىزىل كرەست قوعامىنىڭ زەرتتەۋ بايانداماسىن مىسالعا كەلتىرگەنىنەن كەيىن بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: "ەگەر بەدەلدى ٴارى سەنىمدى قاينارلار ىشىنەن جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ قايدان شىققاندىعىنا ٴادىل كوزبەن تەكسەرىپ قاراساق، ٴبىز جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ بۇكىل الەم كولەمىندە تارالعان ۋاقىتىنىڭ جۇڭگونىڭ ۋحانىندا العاشقى ناۋقاس تۋرالى مالىمەت بەرىلگەن كەزدەگىدەن الدەقايدا ەرتە ەكەندىگىن بايقايمىز".

تاياۋ مەزگىلدە امەريكانىڭ جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋس "تاجىريبەحانادان تارالدى ٴپاتۋاسىن" ورشەلەنە دابىرالاۋىنا قاراتا انگليانىڭ گلاسگوۋ داشۋەسى ۆيرۋس زەرتتەۋ ورتالىعى ۆيرۋس گەندەر جيىنتىعى علىمىنىڭ جاۋاپتىسى داۆيت روبينسون پروفەسسور شينحۋا اگەنتتىگى ٴتىلشىسىنىڭ سۇحباتىن قابىلداعاندا، بىلاي دەدى: علمي زەرتتەۋ بارىسىندا بالاما سيپاتتى جورامال جونىندە اشىق پوزيتسيا ۇستانۋ بۇكىلدەي ۇيلەسىمدى، جورامال قاتىستى بارىستىڭ ماڭىزدى قۇرامداس بولىگى، عالىمدار جاڭا ساندى مالىمەتتەردى كورىپ، وزدەرىنىڭ جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋستىڭ تەگى جونىندەگى تۇسىنىگىن وزگەرتۋدى قالايدى، الايدا "علىمنىڭ كوزقاراستى وزەك ەتۋىنە بولمايدى، قايتا، ٴسوزسىز، فاكت نەگىزىندە بولۋ كەرەك".

مەكسيكا مەملەكەتتىك ٴوزىن ـ ٴوزى باسقارۋ داشۋەسىنىڭ ەپيدەميولوگيا ماماني ايلاينا لەيبەس تاياۋدا شينحۋا اگەنتتىگى ٴتىلشىسىنىڭ سۇحباتىن قابىلداعاندا، مىنالاردى ٴبىلدىردى: ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋ قىزمەتىن ىندەتكە قارسى اتتانۋدىڭ "وراي تەرەزەسى" رەتىندە قاراپ، ىندەتكە قارسى اتتانۋ شەكتى بايلىعىن بىرگە بىرىكتىرىپ، بيولوگيالىق مەديتسينا جانە تەحنيكا زەرتتەۋ دارىندىلارىن تەبىندى ارتتىرا وتىرىپ باۋلۋ كەرەك. سونىمەن بىرگە ٴار ەل قاتە ينفورماتسياعا جولىققان نەمەسە ينفورماتسيا بۇرمالانعان كەزدە دە علمي فاكت نەگىزىندە دەر كەزىندە تۇسىنىك جاساۋى، ۇعىندىرۋى كەرەك.

(قاتىناسقان تىلشىلەر: تاڭ لۋ، چىن ۋنشيان، لين شياۋچۇن، يان لياڭ، ۋ دانني، ليۋ كاي، يان جيە، ۋاڭ اۋنا، ۋ حاۋ، جۋ يۇيۋ، نيە شياۋياڭ، چىن بينجيە، جىڭ ي حان، ۋاڭ جيان، جيڭ جيڭ) (شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 8 ـ ايدىڭ 12 ـ كۇنى بەيجيڭنەن بەرگەن حابارى)

(باسى 1 ـ بەتتە)

بۇكىل رايوندا جالپى 137 ميلليون 292 مىڭ تونىنا (كولەمدەنگەن كاسىپورىندار) وڭدەلمەگەن كومىر ٴوندىرىلىپ، سايكەس مەزگىلدەگىدەن 5% ارتتى؛ بۇكىل رايوندا كومىردەن النعان تابيعي گاز ٴونىم مولشەرى ٴبىر ميلليارد 540 ميلليون تەكشەمەترگە جەتىپ، سايكەس مەزگىلدەگىدەن 1.4% ارتتى.

8 ـ ايدىڭ 10 ـ كۇنى شينجياڭ جۇڭدۇڭ ەكونوميكالىق ـ تەحنيكالىق اشۋ رايونىنا ورنالاسقان گوڭنىڭ شينجياڭ حۇڭشاچۇان ەنەرگيا شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگى اشىق كومىر كەنى جۇمىسى ٴجۇرىلىپ جاتقان كەن شۇقاناعىندا ٴبىر ـ سابىر قاربالاستىق بولىپ جاتتى. وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىنىڭ نەگىزگى شيكىزاتى رەتىندە، بۇل ارانىڭ كومىرى گوڭنىڭ شينجياڭ حيميا ونەركاسىبى شەكتى سەرىكتەستىگىنە توقتاۋسىز تاسىلۋدا.

سول كۇنى گوڭنىڭ شينجياڭ حيميا ونەركاسىبى ولەفين ٴوندىرۋ ورتالىعى پولي ەتيلەن جانە پولي پروپيلەن ٴوندىرۋ جۇمىسى باسىندا، اپپاق كۇرىش ٴدانىنىڭ ۇلكەندىگىندەي پولي ەتيلەن سمولا تۇيىرشىگى مەن پولي پروپيلەن سمولا تۇيىرشىگى شيكىزات قاباباسىنا تاسىلىپ جاتتى. ونىسىمەن اپپاق ٴونىمنىڭ شيكىزاتىنىڭ كومىر ەكەندىگىن كىم ويلايدى. قازىر گوڭنىڭ شينجياڭ حيميا ونەركاسىبى سەرىكتەستىگى ٴار كۇنى پولي ەتيلەن ونىمدەرىنەن مولشەرمەن 800 تونىنا، پولي پروپيلەن ونىمدەرىنەن مولشەرمەن 1200 تونىنا وندىرەدى. الدىڭعى جارتى جىلدا، پولي ەتيلەن ونىمدەرىنەن 309 مىڭ 800 تونىنا ٴوندىرىپ، شارۋاشىلىق كىرىسى 2 ميلليارد 493 ميلليون يۋانعا جەتىپ، سايكەس مەزگىلدەگىدەن 302 ميلليون يۋان ارتتى.

كومىردىڭ "قارادان اقعا وزگەرىپ" بۇرىلىس جاساۋى رايونىمىزدىڭ ٴداستۇرلى كومىر اشۋدان بايلىقتى تەرەڭدەي كادەگە جاراتىپ پايدالانۋ سىندى تاماشا بۇرىلىسىنىڭ ىقشام كورىنىسى.

"13 ـ بەسجىلدىق" مەزگىلىندە، اۆتونوميالى رايون وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىن تومەن كومىرتەكتى، تازا، جوعارى ٴونىمدى، بايانىدى دامىتۋدى ۇزدىكسىز ىلگەرىلەتتى، كاسىپ سالاسىنىڭ جاسىل دامۋ دەڭگەيى كورنەكتى جوعارىلادى، "جاراقسىز گازدى، جاراقسىز قوقىر ـ قوقسىقتى" ولشەمگە جەتكىزىپ ىعىستىرۋ، نەگىزىنەن، لاس سۋ شىعارماۋ جۇزەگە اسىرىلىپ، وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپورىندارىنىڭ قورشاعان ورتانى قورعاۋ ۇسىنىلىمى كاسىپورىن جالپى قارجىسىنىڭ 30% ـــ 15%ىن يەلەدى. سونىمەن بىرگە، اۆتونوميالى رايون كومىردەن الىناتىن تابيعي گاز، كومىردەن الىناتىن ولەفين، كومىردى دارەجەگە، ساپاعا ايىرىپ پايدالانۋ سياقتى وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى ۇلگى نىسانى قۇرىلىسىن بەلسەنە ىلگەرىلەتىپ، كومىردەن تابيعي گاز الۋ نىساندارىن ەكەۋىن، كومىردەن ولەفين الۋ نىساندارىن بىرەۋىن، كومىردى دارەجەگە، ساپاعا ايىرىپ پايدالانۋ نىساندارىن ۇشەۋىن سالدى. قازىر ىلە شينتيان كومىر حيميا ونەركاسىبى شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگىنىڭ كومىردەن تابيعي گاز الۋ، شينجياڭ گوتاي شينحۋا حيميا ونەركاسىبى شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگىنىڭ كومىردەن 1، 4 ـ بۋتاديەن الۋ سياقتى ٴتۇيىندى ۇلگى نىساندارى ٴساتتى وندىرىسكە قوسىلدى، سونداي ـ اق ورنىقتى اينالىمدى جۇزەگە اسىردى.

2020 ـ جىلى اۆتونوميالى رايونىنىڭ وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىنىڭ ونەركاسىپ جالپى ٴونىم قۇنى 30 ميلليارد يۋانعا جەتتى. 2020 ـ جىلعا دەيىن، اۆتونوميالى رايونىنىڭ كومىردەن النعان تابيعي گاز ٴوندىرىس قۋاتى جىلىنا 3 ميلليارد 375 ميلليون تەكشەمەترگە جەتىپ، بۇكىل ەلدىڭ 66%ىن يەلەدى؛ كومىردەن النعان 1، 4 ـ بۋتاديەن ٴوندىرىس قۋاتى جىلىنا 500 مىڭ تونناعا جەتىپ، بۇكىل ەلدىڭ 28%ىن يەلەدى.

جاڭالىق اشۋ دامۋدىڭ قوزعالتقىش قۋاتىن جانداندىردى

جۋىق كۇندەردە، ىلە شينتيان كومىر حيميا ونەركاسىبى شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگى اۋىر ارەن، كوپ ٴتۇرلى ارەن جىنىستەي وڭدەۋ نىسانى اياقتالۋ كەزەڭىنە ٴوتتى. بۇل نىساننىڭ جىلدىق ٴبىر جاقتى ەتۋ قۋاتى 200 مىڭ تونىنا بولىپ، قاتەرلى جاراقسىز زاتتاردى باسقارۋ تىزىمدىگىندەگى اۋىر ارەن قاتارىنا ەنگىزىلىپ، تىكە ساتىلاتىن مۇناي ونىمىنە اينالاتىن بولدى.

رايونىمىزداعى ماڭىزدى تابيعي گاز وندىرەتىن كاسىپورىن رەتىندە، شينتيان كومىر حيميا ونەركاسىبى علىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋدى جەتەكشى ەتىپ، ىلگەرىندى ـ كەيىندى 20 نەشە ٴتۇرلى علمي زەرتتەۋ قامالىن ورىستەتىپ، 50گە جۋىق كەلەلى تەحنيكالىق وزگەرتۋ نىساننىن اتقاردى. سەرىكتەستىك پارتكومىنىڭ ورىنباسار شۋجيى، باس ديرەكتورى ۋاڭ ي بىلاي دەدى: "سەرىكتەستىك قازىر بار جابدىق ـ قۇرىلعىلارعا سۇيەنە وتىرىپ قورشاعان ورتانى قورعاۋ ىستەرىن دامىتىپ، قاتەرلى، جاراقسىز زاتتاردىڭ ىعىستىرىلۋ مولشەرىن ازايتۋدى بىرتىندەپ جۇزەگە اسىرىپ، قاتەرلى، جاراقسىز زاتتاردى ٴبىر جاقتى ەتۋ قابىلەتىن جوعارىلاتتى، سونداي ـ اق اۆتوماتتاستىرۋ جۇيەسىن جاڭالاۋ قاتارلىلار ارقىلى زەردەلى كومىر حيميا ونەركاسىبىن جۇزەگە اسىردى".

علىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋ ـــ رايونىمىزدىڭ كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسى تىزبەگىن ۇزارتىپ، جاڭا قوزعالتقىش قۋاتىن جەتىلدىرۋدەگى بەيەنەلەرىنىڭ ٴبىرى. قازىر گوڭنىڭ شينجياڭ حيميا ونەركاسىبى جۇڭدۇڭ، توقسۇن سياقتى جەرلەردەگى كومىر بايلىعىنا سۇيەنىپ، كومىردەن ولەفين الۋ تەحنيكالىق قامالى مەن جاڭالىق اشۋدى اناعۇرلىم كۇشەيتىپ، قۇرىلىمدانعان، ارناۋلى پايدالانىلاتىن، بۇيىرتپا جاسالاتىن ونىمدەردى ۇزدىكسىز اشىپ، كومىردەن ولەفين الۋ تومەنگى بۋىن كاسىپ سالاسى تىزبەگىن ۇزارتۋدا.

جۋىق جىلداردان بەرى رايونىمىزدىڭ كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسى تەحنيكانى شوعىرلاندىرۋ، ينجەنەريالاندىرۋ دەڭگەيى، كەلەلى جابدىقتاردى جاساۋ سياقتى سالالاردا شەشۋشى ناتيجەلەردى جۇزەگە اسىردى. اۆتونوميالى رايوندىق ونەركاسىپ جانە ينفورماتسيالاندىرۋ مەڭگەرمەسى شيكىزات ونەركاسىبى باسقارماسىنىڭ ورىنباسار باستىعى ما فاڭۋي بىلاي دەدى: "حالقارالىق، ەل ىشىندەگى وزىق كومىر حيميا ونەركاسىبى تەحنيكاسى مەن جابدىقتاردى ەنگىزۋ ارقىلى رايونىمىزدىڭ كومىر حيميا ونەركاسىبىنىڭ تەحنيكا مەن جابدىقتالۋ دەڭگەيى كورنەكتى جوعارىلادى؛ كومىردەن النعان 1، 4 ـ بۋتاديەن، ٴتورت سۋتەكتى فۋران (PTMEG) ٴوندىرىس قوندىرعىلارى ەل ىشىندە ۇزدىك دەڭگەيگە جەتتى؛ ەل ىشىندەگى ٴتۇيىندى علمي زەرتتەۋ اكادەميا ورىندارىنا سۇيەنە وتىرىپ، دەربەس ٴبىلىم مەنشىك ۇقىعىنا يە تۇڭعىش مەتانىولدان كۇكىرتتى ديمەتيل الۋ قۇرىلعىسىن ٴساتتى اشتى".

كاسىپ سالاسىنىڭ تيىن جاڭالاپ، دارەجەسىن ٴوسىرۋ اياق الىسى تەزدەدى

كومىر قىشقىل گازىنىڭ شىعارىلۋىن ەڭ جوعارى مانىنەن اسىرماۋ، كومىرتەگىن بەيتاراپتاندىرۋ نىساناسى وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىنا وراسان زور سىن ـ سايىس الا كەلدى. كومىر قىشقىل گازىنىڭ شىعارىلۋىن ەڭ جوعارى مانىنەن اسىرماۋ، كومىرتەگىن بەيتاراپتاندىرۋدىڭ ٴتۇرلى قىزمەتتەرىن تىڭعىلىقتى جاقسى ىستەۋ رايونىمىزدىڭ الداعى ٴبىر مەزگىلدەگى ماڭىزدى مىندەتى.

8 ـ ايدىڭ 11 ـ كۇنى قۇمىل قالاسى اراتۇرىك اۋدانى ناۋماۋحۋ ونەركاسىپ باقشا رايونى گۋاڭحۇي ەنەرگيا توبىنىڭ كوكستىك گازدان جان ـ جاقتى پايدالانىپ جىلىنا 400 مىڭ تونىنا گليكول ٴوندىرۋ نىسانى قاۋىرت قۇرىلىس جۇرگىزىپ جاتتى. بۇل نىساندا گۋاڭحۇي ەنەرگيا توبىنىڭ جىلىنا 10 ميلليون تونىنا تاس كومىر ٴوندىرىپ، دارەجەگە ايىرىپ ساپاسىن ٴوسىرىپ جان ـ جاقتى پايدالانۋ نىسانىنداعى قوسىمشا وندىرىلەتىن كوكس گازىن شيكىزات ەتىپ، كادەگە جاراتۋ، اۋىستىرۋ، تارتۋ، اجىراتۋ سياقتى ٴبىر قىدىرۋ تەحنيكالار ارقىلى وزىق حيميا ونەركاسىبى ٴونىمى گليكول ٴوندىرىپ شىعارىلادى، نىسان جوسپار بويىنشا بيىل 9 ـ ايدىڭ سوڭىندا وندىرىسكە قوسىلادى. وندىرىسكە قوسىلعاننان كەيىن، كوكس گازى بايلىعىنان پايدالانۋ مولشەرى تومەن، بايلىق ىسىراپشىلدىعى اۋىر، قورشاعان ورتانى قورعاۋ قىسىمى زور بولۋداي كاسىپ سالاسىنداعى قيىن تاقىرىپ شەشىلەدى، مولشەرمەن جىلىنا تەكەلەي 628 مىڭ تونىنا كومىر قىشقىل گازى، 560 تونىنا كۇكىرت قوس توتىعى از ىعىستىرىلىپ شىعارىلادى.

بيىل قۇمىل وسى زامانعى ەنەرگيا جانە حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسى ۇلگى كورسەتۋ رايونى قۇرىلىسى ورنىقتى قادامەن ىلگەرىلەتىلۋدە، كومىر بايلىعى باسىمدىعىن ساۋلەلەندىرۋ ارقىلى كولەمدى كومىر بازاسى قۇرىلىپ، وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كەلەلى ينجەنەرياسى جۇرگىزىلىپ، كاسىپ سالاسىنىڭ كولەمدەنە، جوعارى دەڭگەيدە، جان ـ جاقتى، زەردەلىلەنە دامۋى جەبەلدى.

"14 ـ بەسجىلدىق" مەزگىلىندە، كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىن دامىتۋ جاعىندا، اۆتونوميالى رايون كاسىپ سالاسىنىڭ دامۋ ورنىن ايقىن تۇراقتاندىرۋ، كاسىپ سالاسىن ساياساتتىق قولداۋدى كۇشەيتۋ سياقتى 6 ناقتى شارا ارقىلى كاسىپ سالاسىنىڭ جاسىل، تومەن كومىرتەكتى جوعارى ساپامەن دامۋىن ىلگەرىلەتەدى. سونىمەن بىرگە رايونىمىز كومىر، كومىر حيميا ونەركاسىبى بايلىعى شوعىرلانۋ سيپاتتى كاسىپ سالاسىن ورنىقتى قادامەن دامىتىپ، وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبىنىڭ ەلەكتر قۋاتى، مۇناي ـ حيميا ونەركاسىبى، حيميالىق تالشىق، مەتالل قورىتۋ، قۇرىلىس ماتەريالدارى، جاڭا ەنەرگيا سياقتى كاسىپ سالالارىمەن توعىسا دامۋىن جەدەل ىلگەرىلەتەدى.

"اۆتونوميالى رايون ٴداستۇرلى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىنىڭ تيىن وزگەرتىپ، دارەجەسىن ٴوسىرۋدى جەدەل ىلگەرىلەتىپ، كاسىپ سالاسى تىزبەگىن بەلسەنە ۇزارتىپ، جوعارى دەڭگەيلى، جىڭىشكەلەندىرىلگەن، جاڭا ماتەريال قاتارلى بەتالىسقا قاراي دامىتىپ، ونىمدەردىڭ باستاپقى شيكىزات سيپاتتى ونىمنەن وزىق جاڭا ماتەريالدىق ونىمگە قاراي بۇرىلىس جاساۋىن جۇزەگە اسىرادى". ما فاڭۋي مىنالاردى ٴبىلدىردى: اۆتونوميالى رايون جۇڭدۇڭ، تۇرپان ـ قۇمىل وڭىرىندە كومىر مايى، كومىردەن گاز ٴوندىرۋ، كومىردەن ولەفين الۋ، كومىردى ساپاسىنا قاراي ايىرىپ جان ـ جاقتى پايدالانۋ، كومىردەن گليكول الۋ سياقتى وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىن، سونداي ـ اق تومەنگى بۋىنعا ۇلاسقان كاسىپ سالاسىن ٴتۇيىندى دامىتادى. ايماق، وبلىس، قالالار كاسىپ سالاسىنىڭ دارەجەسىن جوعارىلاتىپ جاڭالاۋدى ٴتۇيىندى تۇردە اتقارىپ، تىزبەگىن ۇزارتۋ، تىزبەگىن تولىقتاۋ نىساندارىن جۇرگىزىپ، تەحنيكا مەن جابدىقتاردا جاڭالىق اشۋدى كۇشەيتىپ، وسى زامانعى كومىر حيميا ونەركاسىبى كاسىپ سالاسىنىڭ تومەن كومىرتەكتى، تازا، جوعارى ٴونىمدى، بايانىدى دامۋىن ۇزدىكسىز ىلگەرىلەتەدى.

ەكى جانىۋشا ارپيتەن ـ اق امەريكانىڭ ۆيرۋستىڭ تەگىن انىقتاۋداعى نيەتىن انىق كورۋگە بولادى

ىندەتتەن ساقتانۋ ـ تىزگىندەۋدە دارمەنسىزدىك كورسەتىپ، قوعام تولقىپ، جىكتەرگە ايىرىلىپ، ەكونوميكا اۋىر ساتسىزدىككە تاپ بولدى... ٴوز ەل ٴىشىنىڭ "ميشا بىلعىپ جاتقانىن"، باسقا مەملەكەتتەردىڭ ىندەتكە قارسى اتتانۋداعى الەم القاعان جەتىستىكتەرى مەن ەكونوميكاسىنىڭ قالپىنا كەلگەن تاماشا جاعدايىن كورىپ وتىرعان امەريكا تاعاتسىزدانباي، ساسقالاقتاماي قالاي تۇرا السىن؟

"ساسقالاقتاۋ" سەبەبىنەن، ٴتارتىپ پەن ادەپتى بۇزىپ، ٴتىپتى ٴتاسىل تالعاماي "ساسقالاقتاۋدى" "وتىرىكپەن" جوڭگە سالماق بولدى. ارينە، ناتيجەسى تىم ۇياتتى بولىپ شىقتى، قىرىق شوقپىت جۇلىم ـ جۇلىم وتىرىگى ازشىلىق ادامنىڭ كوزىن كولەگەيلەي الۋى مۇمكىن، الايدا بارلىق ادامنىڭ كوزىن باقىرايتىپ قويىپ الداپ كەتۋ مۇلدە مۇمكىن ەمەس. "پاتشانىڭ جاڭا كيىمى" پاش ەتىلىپ، "ساياسي ۆيرۋس" تاراتقان سۋىق قول ۇستىندە قولعا تۇسكەندە، امەريكانىڭ تابيعي تۇردە "ساسقالاقتاعان ۇستىنە ساسقالاقتاي تۇسەتىنى" مۇندا تۇر.

قارشا بوراعان قالىڭ "وتىرىكتەر" "ساسقالاقتاۋدىڭ" ٴۇستى ـ ۇستىنە كوبەيۋىنە اپارىپ سوعىپ، ۇزدىكسىز اسقىنعان "ساسقالاقتاۋ" اناعۇرلىم كوپ "وتىرىكپەن" جاسىرىپ ـ جابۋعا مۇقتاج بولدى دا، اقىر ـ اياعىندا بۇل ادام قورقارلىق قاتەرلى اينالىمعا اينالدى.

ٴوزىن بارعان ساين تەرەڭدەگەن بۇل "قۇيدان" الىپ شىعامىن دەسە، امەريكا تەك ەڭ الدىمەن ۇزدىكسىز "ساياسي وسەك ـ اياڭ" شاشۋدان، تاراتۋدان باس تارتۋى كەرەك. سابان استىنان سۋ جۇگىرتىپ بولعان زەيىن ـ قايراتىن حالقىنىڭ سالاماتتىعى مەن ٴومىرىن قورعاۋعا جۇمساسا، اينالا جۇگىرىپ قاسكۇنەمدىك، قۋلىق ـ سۇمدىقپەن اينالىساتىن زەيىن ـ قايراتىن ٴار ەلمەن ىنتىماقتاسىپ، بىلەك بىرىكتىرىپ ىندەتكە قارسى اتتانۋعا جۇمساسا، تابيعي تۇردە ادىلەتتى جاقتاعانعا كومەك كوپ بولىپ، "ساسقالاقتاپ" ٴارى "وتىرىك" ايتىپ اۋرە بولمايدى.

(كەلۋ قاينارى: جۇڭگو اقپارات اگەنتتىگى)